

Gassner et al., *Das Kastell Mautern - Favianis*, Der römische Limes in Österreich 39, Wien 2000). Stefan Groh in Helga Sedlmayer sta se s sodelavci posvetila analizi dveh manjših izkopišč, ki sta bila moderno izkopana po enotni metodologiji. Glavna teža dela je na arheološki analizi, izredno pomembni pa tudi so prispevki s področja naravoslovnih ved, ki so vključeni v interpretacijo najdišča.

Na podlagi izkopavanj so razdelili arheološke ostanke v sedem faz, ki verjetno (ni pa nujno) predstavljajo zgodovino celotnega kastela. Izčrpní terenski izvid, ki ga je pripravil Groh, vsebuje tudi širšo analizo različnih zanimivih arhitekturnih podrobnosti, kot so utrdbe in rekonstrukcija kastela ter načini gradnje stavb. V terenski izvid so vključeni rezultati naravoslovnih analiz.

Drobno arheološko gradivo so obdelali in umestili v širši prostor Groh (novci, tera sigilata, arhitekturni elementi), Sedlmayer (keramika, ostale drobne najdbe) in R. Wedenig (grafiti na keramiki). Spekter novcev je Groh primerjal z drugimi avksiliarnimi kasteli in vikusi ob taborih. V zajetnem in zelo pomembnem poglavju je keramika natančno tipološko razčlenjena in interpretirana. Dobra stratigrafija pomaga k boljši dataciji tipov, statistična obdelava po izvornih področjih omogoča zaključke o trgovskih tokovih.

Zgodnjersrednjeveško gradivo so obdelali Sedlmayerjeva (keramika), C. Wawruschka (kovinske najdbe) in H. Herdits (tehnološke raziskave zgodnjersrednjeveške sekire). Keramiko iz visogega in poznega srednjega veka je tudi analizirala Sedlmayerjeva.

Arheološkim poglavjem sledijo naravoslovna: sedimetologija (S. Verginis), rastlinski ostanke (M. Popovtschak), les (O. Cichocki), mehkužci (Ch. Frank), živalski ostanke (G. K. Kunst) in antropološki ostanke (K. Groszschmidt).

Gre za izvrstno delo provincialnorimske arheologije. Pomembno je zaradi dobre predstavitve stratigrafije zapletenih naselbinskih izkopavanj. Veliko vrednost imajo obdelave drobnega gradiva, pri čemer moramo izpostaviti predvsem študijo o keramiki. Z natančno kronologijo in stavbno zgodovino kastela Mautern-Favianis se delo dotika številnih širših zgodovinskih problemov. Naravoslovne analize pa so omogočile vpogled v naravno okolje, v katerem je nastal in živel kastel.

Jana HORVAT

Alfred Galik, Christian Gugl, Gerhard Sperl: *Feldkirchen in Kärnten. Ein Zentrum norischer Eisenverhüttung*. Achäologische Forschungen 9. Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-historische Klasse, Denkschriften 314. Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien 2003. ISBN 3-7001-3174-7. 94 strani, 35 slik, 16 tabel.

Trg (nem. Feldkirchen) leži ob rečici Tiebel, severovzhodnem pritoku Osojskega jezera, okoli 20 km zahodno od Virunuma. Gre za pomembno arheološko najdišče, ki je poznano predvsem po sporadičnih najdbah in manjših zaščitnih raziskovanjih. V monografiji, ki so jo spodbudila zaščitna raziskovanja leta 2000, se je Christian Gugl posvetil širši arheološki problematiki. Druga dva avtorja sta obdelala veliko količino živalskih kosti (Alfred Galik) in železno žlindro (Gerhard Sperl).

Na začetku je natančno predstavljena arheološka topografija Trga z zgodovino raziskav. Sistematično je objavljeno gradivo iz starejših izkopavanj in naključnih odkritij. V srednjelatensko dobo sodijo ostanke grobišča, medtem ko mesto naselbine ni znano. Poznolatensko obdobje manjka. Zaščitna izkopavanja leta 2000, ki so bila prostorsko žal zelo omejena, pa so odprla zanimiv vpogled v zgodovino rimskega naselja. Razkrila so temelje zidane stavbe iz začetka 1. st. po Kr. Le-ta je bila postavljena na plast z železno žlindro in z ostanke železarskih peči, ki je datirana na začetek rimske dobe, neposredno pred gradnjo stavbe. Pokazalo se je, da gre za žlindro iz talinlinh peči. Stavba je živila

do poznega 3. oziroma do začetka 4. st. Tudi na drugih točkah na območju Trga so že prej po naključju naleteli na velike količine rimskodobne železne žlindre in druge sledove železarstva.

Deli kamnitih skulptur ter napisni kamni tudi govorijo o tem, da je na območju Trga ležala pomembnejša antična naselbina. Nagrobniki pričajo o razvejani socialni sliki: domačini s keltskimi imeni, priseljenci iz Italije, nedržavljeni z rimskimi imeni, osvobojenka akvilejske trgovske družine Barbijev, vojaki. Votivni napis kaže na svetišče Jupitra Dolihena, eno od posvetil Gugl povezuje z upravo noriških rudnikov. Napisi povezani z upravo rudnikov železa so bili odkriti tudi v bližnjih krajih: Podtibinju (nem. Tiffen) in Hohensteinu. Lega Trga je bila prometno zelo ugodna, saj je najverjetneje ležal ob glavni cesti iz Virunuma v Iuvavum. Gugl sem locira naselje Belandrum, ki je omenjeno na Tabuli Peutingeriani.

Na območju Trga je torej ležalo eno od središč noriškega železarstva. Po pomenu ga lahko primerjamo z najdišči v dolini Görtschitztal severno od Virunuma. Železarski proizvodni obrati v Trgu in v Görtschitztal so z železom zagotovo oskrbovali kovačije na Štalenski gori.

Monografija odlično prikazuje stanje arheoloških raziskav v Trgu. Dodatno vrednost daje tudi interdisciplinarna prispevka o živalskih kosteh in s tem o prehrabnih navadah ter o metalografskih preiskavah železne žlindre. Avtorjem, ki so imeli na razpolago zgolj naključne najdbe in omejena zaščitna raziskovanja, je uspelo predstaviti nadregionalni pomen kraja. Njihovo delo je dobro izhodišče in spodbuda za raziskovanje noriškega železarstva in gospodarske zgodovine province.

Jana HORVAT

Hans-Detrich Kahl: *Der Staat der Karantanen. Fakten, Thesen und Fragen zu einer frühen slawischen Machtbildung im Ostalpenraum (7.-9. Jh.)* (Država Karantancev. Dejstva, teze in vprašanja o zgodnji slovanski državni tvorbi in vzhodnoalpskem prostoru). Slovenija in sosednje dežele med antiko in karolinško dobo: začetki slovenske etnogeneze. Supplementum = Slowenien und die Nachbarländer zwischen Antike und karolingischer Epoche: Anfänge der slowenischen Ethnogenese. Supplementum. Situla 39, Supplementum. Razprave 1. razr. SAZU 20. Narodni muzej Slovenije, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana 2002. ISSN 0583-4554, ISBN 961-6242-49-0, ISBN 961-6169-23-8. 562 strani, 7 slik.

Karantanija kot zgodovinski fenomen buri domišljijo raziskovalcem že vsaj od Marka Hanziča v 18. st. Prvo monumentalno obravnavo je doživela z delom Boga Grafenauerja "Ustoličevanje koroških vojvod in država Karantanskih Slovencev" leta 1952. Pol stoletja za njim je o njej izšla druga, le malo manj obsežna monografija izpod peresa giessenskega profesorja Hansa-Dietricha Kahla. Avtor je po izobrazbi zgodovinar, germanist in klasični filolog, po svojih specialnostih pa medievist, religiolog, raziskovalec družbenih, gospodarskih in etničnih procesov predvsem na tistem stičnem ozemlju Slovanov in Germanov v srednjeveškem rimskem cesarstvu, ki so ga nemški kolegi poimenovali Gemanian Slavica. Ker prihaja iz Nemčije, skuša neodvisno obravnavati teze slovenskega in avstrijskega zgodovinopisja o Karantaniji. To pomeni gradnjo lastne podobe, za katero se mu je hitro izkazalo, da bo trhla, če je ne zgradi v vsestransko osvetlitev pojava Karantanije. Tako je predmet njegove raziskave državna tvorba Karantancev od naselitve Slovanov do 772, ko po njegovem mnenju Tasilovo vojaško posredovanje v Karantaniji prinese odločilno izgubo samostojnosti. Že v tej opredelilvi predmeta raziskave vidimo odmik od tradicionalne periodizacije, kot odsev stalnega avtorjevega prizadevanja odkrivati drugačne podobe preteklosti. V nadaljevanju jih bomo nekaj našli. To ni mesto, da bi jih vrednostno ocenjevali. V njih tiči preveč dolgoletnih prizadevanj, da bi jih odpravili na kratko. Zaslužijo pozornost argumentirane